

אמרי שפר "לראש השנה"

מתוך "ליקוטי שמדאל"

מלקט ועורך" ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

בזוהר הק' למדנו, אתם ניצבים היום - זה ראש השנה. ראש השנה, יום משפט, ניצבים היום כולכם, אחדות עם ישראל. יום תרועה יהיה לכם פירש רבינו 'השפת אמת' יום רעות. במידה זו ממליכים את השי"ת, עלה א-לוהים בתרועה א-לקותו מתעלה מכוח רעות ואחוה. ויהיה בישרון מלך - אימתי - בהתאסף.

בחודש אלול הנוכחי אני מביט לאחור על השנה שחלפה ועל החודשים הבאים, עם שאלה חדשה. במקום לשאול, "מתי זה ייגמר?", אני שואל: "איך אני יכול לצמוח מזה?" כיוון שאני כבר לא חושב שזה ייגמר עד ראש השנה, סוכות או אפילו חנוכה. יום אחד המגפה העולמית הזו תסתיים וכולנו ניקח צעד אחורה ונעריך את השיעורים המכריעים שלמדנו ואת האופנים שבהם שינינו את חיינו.

בימינו, ברוב הקהילות, אין הנשים נוהגות לומר את הסליחות, לא הנשים הספרדיות מראש חודש אלול ואילך, ולא הנשים האשכנזיות מהיום הראשון שלפני ראש השנה ואילך.

בכל שיר השירים יש פסוק אחד בלבד המתחיל באות "ו" - "וחכך כיון הטוב", לרמוז על ששה זמנים שמקדשים בהם על היין: שבת, פסח, שבועות, ראש השנה, סוכות, ושמיני עצרת ... זהו גם, אמרו, "ויין ישמח לבב אנוש"; ו-יין, ו'זמנים ישמח היין לבב אנוש.

בליל שני של ראש השנה בקידוש. יניח לפניו פרי חדש. וכשמברך שהחיינו, יכוין על הזמן שלראש השנה וגם על הפרי החדש (ש"ע סי' ת"ר סעיף ב', כיון שי"א שאין לברך שהחיינו ביום שני של ר"ה דשני ימי ר"ה קדושה אחת הן, וכבר בירך ביום א' משנ"ב שם ס"ק ב'. הליכות שלמה פ"א כ', שכוונה רק על הפרי עלול להפסיק בין ברכת היין לטעימה).

בליל שני של ראש השנה, לפני הדלקת הנרות, תלבש בגד חדש, ותכווין בברכת שהחיינו, לצאת גם חובת הבגד (מט"א שם ס"ק נ"ד).

במגילת אסתר נאמר: 'ונשמע פתגם המלך... בכל מלכותו' - כשיהודי עומד בראש השנה וקורא 'המלך!', קריאה זו מהדהדת בכל העולם כולו' (רבי מאיר ממיר)

בספר ברוך שאמר (ביאור על התפילות) הקשה, איך יתכן שחז"ל הכניסו את הברכות של בלעם הרשע "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" (במדבר כ"ד, ה') לסדר התפילה, וכן במוסף של ראש השנה אומרים פסוקים מתוך דבריו של בלעם, וכי לא מצאו שבח לעם ישראל אלא מדבריו של בלעם? ותירץ, שכאן אנו רואים איך שהתורה התייחסה לדיבורים של אמת, לא משנה מאיזה פה זה יצא, אף אם הדיבורים יצאו מפיו הטמא של בלעם הרשע, כיון שהדברים הם דברים של אמת, אין לזלזל בהם, כי קבל את האמת ממי שאמרה.

בספר מטה אפרים סי' תקצ"ב סעיף יא כתב שבגמר תפלת מוסף דראש השנה, הציבור מתכוונים לפקוד את השלוחי ציבור והמקריא והתוקע בפקידות שלום, ואומרים להם אשר כח ויש אומרים אשר כח, וכן לכהנים כשחוזרים למקומן מן הדוכן. והוא כהחזקת טובה על הברכה או התפלה והתעסקות במצווה כללית השייכת לצבור וכו'. - ובספר קצה המטה על המטה אפרים כתב שאומרים כן גם לדרשן לאחר שדרש, ומקורו בגמ' שבת פז, וענינו חזק ואמץ בתורה ובמעשים טובים, ומטעם זה אומרים למסיים קריאת התורה 'חזק'.

בספר 'נתיבות המשפט' מובא עצה לעמוד בדין, דהנה מובא בגמרא (פ"ק דסנהדרין) אחד מפסולי העדות הוא "שונא". ומגדירה הגמ' מי נקרא שונא – כל שלא דיבר עם חברו מחמת איבה ג' ימים. אם כן, יראה האדם להסתכסך עם היצר הרע במשך ג' ימים לפני ראש השנה, ובל ישמע בקולו, ובכך יהיה היצר הרע שונא שלו, שעליו נאמר שהוא פסול לעדות, ובהגיע יום הדין, לא יוכל להעיד ולהשטין כנגד האדם על מעשיו הרעים.

בספה"ק יושר דברי אמת (אות נ"ו) מביא שעיקר עבודת התפילה בראש השנה הוא ב'פסוקי דזמרה', ולא כפי שסבורים העולם שהעיקר הוא הפיוטים המיוחדים שנאמרים דווקא בראש השנה.

בספר 'שער המלך' מובא על הפסוק (בראשית לג, יד) "ואני אתנהלה לאיטי לרגל המלאכה אשר לפני", שהמילים: ואני אתנהלה לאיטי לרגל הם ראשי תיבות "אלול", ורמז לנו בזאת כך: אתחיל בחודש אלול לשוב בתשובה לאט לאט, לגודל המלאכה אשר לפני, כי בבת אחת לא אוכל לתקן כל מה שפגמתי, ולא אוכל לבנות בפעם אחת כל מה שהרסתי, אלא אני זקוק למשך זמן, כל חודש אלול, כדי לעשות בו הכנות לראש השנה ויום הכיפורים. ולפי דבריו, מי שאינו שם לב להזדמנות שיש לו לתקן את מעשיו בחודש אלול, ובא בפתע פתאום לעשות תשובה בראש השנה וביום הכיפורים ללא שום הכנה, ח"ו אין כמעט תקווה שתשובתו תתקבל.

בעיירה אמריקאית קטנה היו שלושה בתי כנסת - אחד אורתודוקסי, אחד קונסרבטיבי ואחד רפורמי. בשלושתם הייתה קיימת בעיה רצינית של סנאים המסתובבים בבניינים. לפיכך, כל קהילה, בדרכה שלה, קיימה ישיבה כדי לדון בבעיה. האורתודוקסים הגיעו למסקנה שזו גזירה משמיים שסנאים יהיו בבית הכנסת, והם פשוט ייאלצו לחיות עם זה. הקונסרבטיבים החליטו שעליהם לטפל בסנאים בסגנון הראוי של אחריות קהילתית ופעילות חברתית. הם לכדו את הסנאים באופן בלתי-מזיק ושחררו אותם בפארק שבקצה העיירה, רק כדי להיווכח שבתוך שלושה ימים הופיעו כולם בחזרה בבית הכנסת. בבית הכנסת הרפורמי נערכו מספר ישיבות ארוכות, ובהן ניתנה לכל החברים זכות להביע את דעתם. לבסוף הם החליטו לקבל את הסנאים כחברים בקהילה. עכשיו הם רואים אותם רק בראש השנה וביום כיפור....

בערב ראש השנה, מספר רגעים לפני סיומה של השנה, עומדים ומתפללים את תפילת מנחה, ואומרים "ברך עלינו ה' אלוקינו את השנה הזאת." נשאלת השאלה, והרי השנה כבר מסתיימת, ואיך אפשר לבקש עליה שתהיה מבורכת? ומתמצים: שישועת ה' כהרף עין, עד שגם ברגע אחד יכולה השנה להיות שנה מבורכת. מכאן אנו למדים שגם ברגע האחרון של השנה, אדם יכול לשנות את כל השנה שעברה לטובה ולברכה.

בערב ראש השנה נהגו ישראל עם קדושים לעשות "סימנים לשנה טובה ומבורכת". כל אחד והדברים שהורגל מהם מקדמא דנן, תפוח בדבש, ראש של דג, רימון, גזר ... צריכים לדעת שהקב"ה רוצה את התפילה שלנו ולא את האוכל... לכן גם אם אין את אחד הסימנים או חסר אחד מהם התפילה היא העיקר ויש לאומרה גם ללא הסימנים ... אלו המחשיבים את הסימנים ומוותרים על התפילה – "יהי רצון..." הפסידו את העיקר!

בערב ראש השנה צריכים לומר כל היום תהילים ולחזור בתשובה על הדברים הלא-טובים שנעשו בשנה החולפת, וכך לקראת תפילת ערבית כבר יהיו נקיים מכל ההרגלים הלא-טובים של השנה שעברה. (אדמו"ר הרשב"ב מליובאוויטש)

בראש השנה אומרים 'שנהיה לראש ולא לזנב': 'לראש': 'לעשות רצון אבינו שבשמים'; 'זנב': 'זו נפש בהמית'. שלא נתפתה אחר נפש הבהמית. זה נרמז בפסוק 'ומכה בהמה', דהיינו מי שמכה את הבהמיות שבו ע"י תשובה ומעשים טובים - אזי ישלמנה, שהוא ישלימנה - הוא משלים בכך את עצמו. ולעומתו 'מכה אדם יומת': מי שמכה את הקדושה שבתוכו על ידי דברים אסורים וכדומה-יומת. לכן בכל מעשה, דיבור או מחשבה, נתבונן האם אנו מרחיקים את עצמנו מהקדושה או שמתקרבים לקדושה ולהשלמת נפשנו. וזה שאמר הפסוק (משלי י"א י"ז) 'גמל נפשו איש חסד', שעיקר החסד שהאדם צריך לעשות זה עם נפשו ולא רק עם גופו.

בראש השנה אנו אומרים "תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה" רבותינו נוהגים היו לתבל התפוח בדבש, וכל זה להורות בכניסתה של השנה החדשה את המתיקות והתקווה שבנו בהכנסותינו לשנה החדשה.

בראש השנה העבודה היא להפוך את א-לוקים מ"מושל" (מושג אבסטרקטי) ל"מלך" (גורם שיש לנו יחס פנימי דיאלקטי אתו). (הגאון מוילנה)

בראש השנה וביום הכיפורים אנו מבקשים מהקב"ה שיפתח לנו את כל הדלתות 'שערי אורה, שערי ברכה, שערי פרנסה טובה, שערי רפואה שלימה וכו' ... 'והקב"ה אומר לנו 'בני ובנותי אני מוכן לפתוח לכם את כל הדלתות, אבל אני מבקש מכם שתפתחו בשבילי רק דלת אחת... 'דלת' ר"ת דע לומר תודה וכן דע להודות תמיד. שתדעו להכיר לי טובה ולא להיות כפויי טובה ובכלל זה לקיים את מצוותי ולא לעבור על רצוני. נפתח דלת אחת ונקבל אין סוף דלתות פתוחות. (מתוך מדבש, הרב ברוך בוקרה שליט"א, עלון 174)

בראש השנה יזהר לא לכעוס, וכן יזהר מאוד שלא יבכה ויהיה עצוב, אלא ישתדל לשמוח ולשמח את אשתו ובני ביתו ככל יכולתו, ויקנה לאשתו וילדיו דברים המשמחים אותם, כגון: תכשיטים ובגדים. יעזור לעניים כפי יכולתו. הגברים ישמחו בבשר ויין, ועיקר החיוב הוא בבשר בהמה, ואם אינו אוהב בשר בהמה, יאכל עוף.

בראש השנה, כל התפילות שלנו נאמרות בלשון רבים. זאת, מסביר הרמב"ם, משום שאם העולם כולו לא מגיע להכרה בא-לוקים, חסר משהו מהותי גם בהכרה שלנו. למעשה, הרמב"ם אומר שאחת הדרכים להעמיק את אהבת הא-לוקים שלנו, היא לקרב אליו את האחרים. כשימצאו האחרים את מקומם, נמצא גם אנחנו.

"בראש השנה לעת ערב העולם שרוי במצב של עילפון ורעדה, כאדם שהתעלף, הרועד שתשוב אליו חיותו. בשמחת תורה העולם מתייצב ונרגע" (אדמ"ר הרש"ב מליובאוויטש)

בראש השנה נהוג לאכול ראש (של איל או של דג), כביטוי למשאלה "שנהיה לראש ולא לזנב". מקורו של הביטוי הזה בפרשת השבוע, בברכות שהקב"ה מבטיח: "וּנְתַנֶּה ה' לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב". זו ברכה שלא נהיה כזנב המכשכש אחרי בעליו, אלא ננהיג ונוביל אל היעדים הנכונים והראויים.

בראש השנה נקרא ונאמר: "ותפילה, ותשובה, וצדקה, מעבירין את רוע הגזירה". ואכן הצדקה והחסד הם מן הדברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה, מלבד הקרן הקיימת לו לעולם הבא. זכאי הוא בזכותם לשנה טובה ומבורכת! אבל השאלה הנשאלת היא: תפילה ותשובה, ניחא. אפשר לקיימן מיד, בו במקום, גם ביום הכיפורים, ולהעביר את רוע הגזירה. אבל צדקה – הרי

הכסף הוא מוקצה, היא תאלץ להמתין עד לצאת היום הקדוש . ומה יהיה בינתיים? אולם יש לדעת כי זו טעות מרה וגורלית! טעות לחשוב, שהצדקה נעשית בפרוטות ושקלים בלבד! לא ולא! חיוך לשני, הוא צדקה. התעניינות כנה בשלומי, ויתור פעוט (כגון על מקום ישיבה, על מחזור תפילה, על פתיחת הארון, על עליה לתורה!) (הוא צדקה וחסד בל יתואר! וטעות לחשוב שצדקה וחסד הם רק לעניים ואביונים. גם לעשיר ולנכבד, גם לשכן ולשותף, גם לאחים ולאחיות, בין אבות לבנים. מילה טובה, חיוך קורן, עידוד ומחמאה – והעברנו את רוע הגזירה.